

1. Bevezetés

2025. január 1. napja a 20. évfordulója annak, hogy a Győri és a Debreceni Ítéltáblák megkezdtek működésüket, és e két ítéltáblával vált teljessé Magyarországon az azóta is működő igazságszolgáltatási szervezet, amely a járásbíróságokból (korábban városi bíróságok), törvényszékekből (korábban megyei bíróságok), ítéltáblákból és a Kúriából áll. A két évtizedes évforduló indokot és alkalmat ad arra, hogy visszatekintsünk, és bemutassuk az ítéltáblák kialakításának folyamatát, ezúttal a Győri Ítéltábla felállításához kapcsolódóan. A tanulmány igyekszik párhuzamba állítani az ítéltáblák 19. és 21. századi létrehozásának folyamatát.

A konkrét táblatörténeti elemzés előtt érdemes röviden áttekinteni, hogy hogyan szerveződött a bírósági szervezet Magyarországon a 19. században, majd rátérünk arra, hogy ezen belül miként került sor a nyugat-dunántúli ítéltáblának győri székhellyel történő megalapítására, az hogyan működött, és miért, illetve miként szűnt meg. Ezt követően – időrendi sorrendben haladva – a modern ítéltáblák felállításáról, köztük a Győri Ítéltábla újraalapításának folyamatáról emlékezünk meg, végül röviden vázoljuk annak működését.

2. Küzdelem a tábláért a Nyugat-Dunántúlon

A (nyugat-)dunántúli táblabíráskodás történetében az ítélmesteri vándorbíráskodást felváltó kerületi táblák 1723-as megszervezése nagy jelentőséggel bír, mégis a modern szervezőtörténet előzményeinek vázlatos bemutatását az 1848. évi forradalommal kell elkezdni. Ekkor – a rendi különbségek eltörlése kapcsán – felmerült, hogy a korábban a rendi öngazgatás szervei, a nemesi vármegyék és városok által működtetett, rendi jellegű igazságszolgáltatást (a vármegyék fórumai: *sedria*, alispáni szék, szolgabírói szék, míg a szabad királyi városok fóruma a városi tanács volt) állami feladattá kellene tenni. Jóllehet, az áprilisi törvények a végrehajtó hatalom központi szervéről, a független, felelős magyar minisztériumról rendelkező III. cikkelyben pusztán azzal a – lakonikus és az addigi, rendekhez kötődő ítélkező szerveket fenntartó – rendelkezéssel éltek, hogy „[a] törvényes bíróságok és ítélőszékek törvényes önállóságukban, s a törvény további rendeleteig eddigi szerkezetükben fentartandók,”¹ a sajtóvétségekben történő ítélkezés esetére mégis elrendelték az esküdtbíróságok mint állami bíróságok – igazságügy-miniszteri rendelet útján történő – felállítását.²

A szabadságharc leverését követően, a neoabszolutizmus időszakában a császári hatalom a korábbi magyar bíróságok működését megszüntette, osztrák mintára új szervek létrehozását rendelte el akként, hogy a bírói szervek hierarchikus rendszerét a közigazgatási hatóságokéval igyekezett összehangolni. Ennek megfelelően járásbíróságokat, törvényszékeket, kerületi főtörvényszékeket hoztak

1723 ALKOTMÁNY-TÖRTÉNETI JELENTŐSÉGE

Balogh Judit* – Széplaki László**

Táblabíráskodás a 19. és a 21. században

A Győri Ítéltábla példája

létre, legfelső fokon pedig a magyar ügyekre is a bécsi Legfelsőbb Ítélő- és Semmítőszék hatáskörét állapították meg.³ Főtörvényszéket a nyugat-dunántúli régióban ideiglenes jelleggel 1850-ben, Sopronban állítottak fel.

1852-ben Ferenc József császár bizottságot hozott létre Albrecht főherceg vezetésével, amelynek létrehozását követő második évben kezdték meg működésüket az új közigazgatási hatóságok és bíróságok.⁴

Az 1860. október 20. napján kiadott *Októberi Diplomával* a császár Magyarország igazságügyi kormányzatát az 1741. évi XI. törvénycikkkel összhangban visszaállította, és a magyar igazságügyi igazgatást a Magyar Királyságnak biztosította.⁵ E császári rendelkezés alapján ült össze az Országbírói Értekezlet, amely 1861. január–márciusi tanácskozásai során megalkotta az *Ideiglenes Törvénykezési Szabályokat*, amelynek célja az 1848. április 11. napját megelőző jogrend visszaállítása volt. Ezt követően a törvénykezés ismét a régi, rendi fórumok előtt zajlott.⁶ Ennek következménye volt, hogy a két jogrend keveredett, ugyanis egyes városok az 1848-as áprilisi törvények szerint szervezték magukat. A modern, állami bíróságok kialakítására végül a kiegyezést követően, 1867 után került sor.

A Nyugat-Dunántúlra tekintve figyelmet érdemel, hogy az 1867 tavaszán a – már említett – sajtótörvény alapján megszületett előterjesztés szerint a kormány „most egyelőre csak Pesten, Debreczenben, Eperjesen, Nagyszombatban és Kőszegen képes az esküdtszékek megalakítását végrehajtani”. A feladat ellátására Horvát Boldizsár miniszter Pesten a Királyi Táblát, a többi városban az ott működő kerületi táblákat kívánta feljogosítani akként, hogy „e célra saját kebelükből egy elnököt s két más bírói tagot állandóan kiküldenek”.⁷ Az esküdtbíróságok megalakításáról szóló rendelet valóban a kerületi táblák székhelyeiül szolgáló szabad királyi városokat – köztük tehát Kőszeget – hívta fel az esküdtbíróságok megalakítására és az esküdtképes személyek összeírására.⁸

* Balogh Judit PhD, habil. egyetemi docens, Debreceni Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Jegtörténeti Tanszék, ORCID: 0000-0002-7252-7982

** Széplaki László, elnök, Győri Ítéltábla

A Nyugat-Dunántúl szülötte volt Horvát Boldizsár, aki az Andrássy-kormány igazságügyi minisztereként meghatározó szerepet játszott a modern bírósági rendszer kialakításában. Az ő előterjesztése nyomán fogadta el az Országgyűlés az 1868. évi LIV. törvénycikket a *polgári törvénykezési rendtartás* tárgyában, amely két ítélőtáblát hozott létre: Pesten és Marosvásárhelyen, így az országot két nagy – bár kétségtől aránytalan különbséget felmutató – régióra osztották, centralizálva egyúttal a jogorvoslati fórumokat. A korábbi kerületi (ítélő)táblák ezzel megszűntek, s helyüket ún. vegyes bíróságok vették át.⁹

Ezt követte az 1869. évi IV. törvény a *bírói hatalom gyakorlásáról*, amelynek 1. §-a szerint „az igazságszolgáltatás a közigazgatástól elkülönítetik. Sem a közigazgatási, sem a bírói hatóságok egymás hatáskörébe nem avatkozhatnak.” A törvény nagy újítása a bírák uralkodó általi kinevezése volt az igazságügy-miniszter ellenjegyzése mellett, amely a vármegyék heves ellenállását váltotta ki, miután így a helyi érdekektől független bírói testület jöhetett létre. A bírói felelősségről (1871. évi VIII. tc.), a bírák áthelyezéséről és kényszernyugdíjazásáról (1871. évi IX. tc.) szóló törvények a bírói jogállás részletesebb szabályait rögzítették.¹⁰ Az *elsőfolyamodású bíróságok rendezéséről* szóló 1871. évi XXXI. és XXXII. törvénycikk hozta létre a királyi járásbíróságokat és a királyi törvényszékeket. Eredetileg 102 törvényszéket és 360 járásbíróságot állítottak fel, azonban ezek számán és székhelyein szinte folyamatosan változtattak (például az 1875. évi XXXVI. törvénycikkal és az 1423/1876. I. M. E. számú rendelettel a törvényszékek számát 64-re csökkentették, míg a járásbíróságok számát 1885-ig 384-re emelték).¹¹

Az évek során nyilvánvalóvá vált, hogy a két ítélőtábla nem tudja a feladatait ellátni. Az akkori igazságügy-miniszter, Szilágyi Dezső, aki már választói programjában is az igazságszolgáltatás reformját ígérte, minisztersége alatt nekilátott az ítélőtáblák decentralizációjának.¹²

Ennek elsődleges oka az volt, hogy ő is felismerte, hogy a centralizált ítélőtáblai rendszer nem tudott megbirkózni az ügyforgalommal. A budapesti királyi ítélőtáblán 1889-ben 202 ítélőbíró dolgozott, és évi ügyfelforgalma 104 615 és 125 791 ügydarab között váltakozott. Illetékességi területe 234 155 km² volt, 12 637 699 lakost foglalt magába, valamint 53 törvényszéket és 318 járásbíróságot, teljességében 1437 elsőfokú ítélőbírót. A budapesti tábla egyrészt egyértelműen túlterheltté és lassúvá vált, másrészt e rendszerben az elsőfolyamodású bíróságok sem állhattak kellő felügyelet alatt.¹³ A trend Európában ekkor már a decentralizált bírósági rendszer felé mutatott. Ezért a táblabíróságok decentralizációjának keretében további kilenc táblabíróságot terveztek azzal, hogy a budapesti még mindig nagyobb lenne méretében a többinél, így egy-egy táblabíróság illetékessége kb. 24 000 km²-t és 1,2–1,3 millió lakost szántak.¹⁴

Miután kiderült a kormányzat ítélőtáblákat decentralizáló terve, a Dunántúl nyugati részén is több város jelentkezett leendő ítélőtáblai székhelyként, amelyek közül Győr, Szombathely és Sopron volt legkedvezőbb helyzetben. A győriek gróf Batthyány Lajos főispán vezetésével menesztettek küldöttséget a miniszterhez azzal, hogy az

ítélőtábla részére ingyen telket adnak, illetve 100 000 forintot vagy 30 éven át 6000 forintot ígértek a működés finanszírozására.

A Győri Ügyvédi Kamara is az ítélőtábla győri elhelyezéseért dolgozott, ezért a szomszédos városok ügyvédeit és törvényhatóságait is felkeresték támogatás érdekében, valamint győri lakásokat kerestek a jövőbeni ítélőtáblai dolgozók részére.¹⁵

Szombathely vezetői hangsúlyozták városuk vasúti közlekedésének nagyságát, és azt, hogy jelentős vasúti csomópont a régióban, illetve lehet, hogy tévedésből, de egyes források szerint a város helyét is kicsit más helyen jelölték a térképeken a régiós központ erősítése végett.¹⁶

Az igazságügy-miniszter 1890 márciusában érkezeletet, illetve bizottságot hívott össze a tervezet részletes kidolgozására. A kiválasztást a kormányzat megkísérelte objektívvá tenni, hiszen döntő szempontokként a pályázó városok gazdasági fejlettségét, regionális „gravitációs jellegét” és a magyar nemzeti érzület kifejezését a nemzetiségek által sűrűbben lakott vidékeken.¹⁷ A bizottság a székhelyek megállapításának bírálatánál végül két fő szempontot vett figyelembe: egyfelől a város fejlettségénél fogva legyen kiemelkedő jelentőségű mind társadalmi, mind gazdasági értelemben, másrészt a népesség aránylagosan legyen felosztva a székhelyek között.

A parlamenti vitában elsődlegesen nem pártpolitikai, hanem lokális érdekeket érvényre juttató hozzászólások hangzottak el. A függetlenségiak részéről Polónyi Géza – a magyarosítási szándékot kiemelve – Győr helyett inkább Szombathely székhellyel értett volna egyet, ugyanakkor rámutatott, hogy a 11 felső-magyarországi vármegyébe Pozsonytól Kassáig egyetlen ítélőtáblát sem terveztek, ezért Besztercebányát is javasolta ítélőtáblai helyszínnek.¹⁸ Néhány nap múlva a részletes vitában Varasdy Károly, a Szabadelvű Párt képviselője a Dunántúl törvénytervezet szerinti felosztása ellen szólalt fel, különösen a szóbeliség és közvetlenség elvének tervezett behozatalára, az ehhez szükséges „hozzáférhetőségi elvre” és arra alapozva hozzászólását, hogy az ítélőtáblai székhelyeket éppen ennek érdekében kell különösen körültekintően megválasztani, az ország területén arányosan elhelyezni. Véleménye szerint az ország délkeleti felében a tervek szerint a főtörvényszékek egymást érnék, míg a dunántúli térség csak két ítélőtáblában részesülne, abban is rosszul, mivel szerinte Győr helyett Szombathely lenne indokoltabb. Ott működött közjegyzőség, ügyvédi kamara és sajtóesküdtszék is, akárcsak Aradon. Szombathely vasúti forgalma is meghaladta Győréét, amely ezzel szemben szerinte nem volt gravitációs centrum. „A Szombathely ellen felhozott kifogások tehát merőben alaptalanok és a versengő féltékenység által kiesztelt röpke szólamok, melyek a valóság lehetőségétől szétfoszognak” – bizonygatta.¹⁹

Ziskay Antal²⁰ Szabadelvű párti képviselő nagyvívó beszédében azonban hajóforgalmi, pénzügyi, gabonakereskedelmi, adózási és geográfiai szempontok alapján Győr mellett érvelt. Kiemelte, hogy Győr tankerületi főigazgatóságának felügylete is kiterjed a régióra, és annyi más megyére kiterjedő hatósággal, mint Győr sem Szombathely, sem Sopron nem bírt. A pénzügyi és kereskedelmi

központjelleg igazolására a másik két várossal összevetve mutatta be a váltók leszámítolásának összegét, valamint a betéteket. Számba vette az ipari üzemeket, és felhívta a figyelmet a polgárosodásra is.²¹

Nagy István²² (Mérésékelt Ellenzék), Fabiny Teofil²³ (Szabadelvű Párt), Bolgár Ferenc²⁴ (Mérésékelt Ellenzék) és Hannibal József²⁵ (Szabadelvű Párt) Sopront találta érdemesnek a kulturális és a lakásviszonyok miatt. Goda Béla (Mérésékelt Ellenzék) ellenezte Sopront, mivel azt épp a Bach-korszakban jelölték ki az akkori kerületi főtörvényszék székhelyéül. Bár akkoriban is – mint mondta – Győrt igazolta volna központibb fekvése, ám mégis Sopron, a köz- (és Habsburg) felfogás szerint „gut-gesinnt” (jó felfogású, azaz osztrákbarát) város lett a bírósági székhely. Ha akkor ez volt a döntő érv, akkor most épp ahhoz szolgál indokul, hogy az osztrákbarát város nem felelhet meg a kormányzat által kitűzött szempontnak, nem lehet Győr ellenében „a magyar érzületet kifejező” város.²⁶

Győr akkori polgármestere, Zechmeister Károly az országgyűlési képviselőknek írt levelében azt hangsúlyozta, hogy Sopron 80%-ban német ajkú, míg Győr tősgyökeres magyar város. Összehasonlította a búza, liszt és zsír árát Sopronban és Győrben, rámutatva, hogy a piaci viszonyok miatt azok Győrben kedvezőbbek, sőt lakásból is lényegesen több van Győrben, mint Sopronban (Győrben 2406, Sopronban 1226). Szombathely szerint mesterségesen fejlődött, szemben Győrrel, amelyet a természetes fejlődés juttatott olyan szintre, amihez Szombathelynek még sok idő kell. Kiemelte a város földrajzi fekvését, amely a régió központjává teszi, és azt, hogy nemcsak vasúti központ, de a hajózási lehetőség is adott itt Bécs és Budapest felé. Ahogy ő fogalmazott:

„...ha Győr városa mértanilag nem is képez teljesen központot – bár Sopron és Szombathelynél sokkal előnyösebb központi fekvéssel bír – azzá válik geográfiai fekvését kiegészítő helyzete által, mely hajózható Duna s a M. Kir. Államvasutak országos, sőt európai fő- a magyar nyugati és a sopron–ebenfurthi vasutak keresztező utvonalaival gócpontján el nem tagadható, azzá válik megizmosodott műveltsége, nagyvárosi jellege s évszázadokon át elismert fölénye által, mellyel a körül fekvő vidék és városok lakosságát mintegy természetes központba magához vonzza.”²⁷

Az 1890. évi XXV. törvény, amely a Budapesten és Marosvásárhelyen már működő ítélőtáblák mellett további kilenc ítélőtáblát létesített, végül győri székhelyet határozott meg a nyugat-dunántúli régióban.²⁸ A másodbíróság illetékességi területe Esztergom, Komárom, Győr, Mosony, Sopron, Vas, Veszprém vármegyékre és Zala vármegye észak részére terjedt ki. A törvényt 1890. május 9. napján fogadták el, amelyet követően a *Győri Közlöny* különkiadást jelentetett meg, közölve az örömhírt. Gróf Batthyány Lajos főispán tiszteletére, az ítélőtábla győri székhellyel történő elhelyezésének érdekében kifejtett erőfeszítéseiért, és ünnepelve a „győzelmet,” másnap fátylas menetet és díszünnepséget szerveztek.²⁹

3. A győri Magyar Királyi Ítélőtábla

A vállalásnak megfelelően így Győr városára szállt az új ítélőtábla építésének kötelezettsége, amelyet a vasútállomás és a törvényszék épülete közötti üres telekre képzeltek el, és külön építési bizottságot hoztak létre ennek megvalósítására. Az építkezés határidejét 1891. április 1. napjában határozták meg. Miniszteri biztosként dr. Erdély Sándor járt el a tábla felállításával kapcsolatos teendők kapcsán, aki később az ítélőtábla első elnöke lett. Az építkezés nem készült el határidőre, így az alakuló ülését az ítélőtábla 1891. május 5. napján a törvényszék épületében tartotta, majd csak június 10. napján költöztek be az új épületbe. A bútorok és egyéb berendezési tárgyak beszerzéseit pedig csak 1892. február 24. napjára fejezték be.³⁰

Az építkezés során előre nem tervezett költségeket okozott az az apró kellemetlenség, hogy az ítélőtábla mellé épülő bérház sokkal díszesebb homlokzattal rendelkezett volna, mint a bíróság, ezt azonban nem engedhették, ezért – némi ráfordítással – módosították a terveket.³² A költségek minimalizálása, illetve a befektetett összeg egy részének a visszaszerzése érdekében, kihasználva az új épület kiváló fekvését, a város törvényhatósága – sajátos megoldásként – még az átadás előtt szerződést kötött egy helyi vállalkozóval az épület vasútállomásra néző tűzfalának hirdetési célú értékesítésére 1891. január 1-jétől háromévi időtartamra. Az ítélőtábla elnöke májusban meglepődve látta az épület állványozását, a hirdetés felfestését, majd amikor kiderült számára annak célja, ezt jelezte a város és a kormányzat felé. A vita elhúzódott, de megegyezéssel ért véget: a minisztérium, az ítélőtábla és a város vezetése megegyeztek, hogy a város többé nem értékesíti az ítélőtábla falfelületét, a minisztérium kérte a várostól a hirdetés eltávolítását, és néhány év múlva már valóban nem adták bérbe a falfelületet³³ – nem rombolva ezzel a bíróság tekintélyét.

A költségvetési kereteket ugyan végül nem lépték át, ám a nagyfokú takarékoság érezhető hibákat és hiányosságokat eredményezett. Az átadást követően például kellemetlen esethez rögzítették, hogy az elnöki szoba mennyezete leszakadt, és a díófa asztallapot benyomta. Emiatt az elnök kénytelen volt a polgármesternek írni a szükséges javítások elvégzése érdekében.³⁴ Az ítélőtábla elnöke utóbb az épület pincéjén levő 12 ablak vasrácsokkal való ellátását és „állandó rendőri felügyeletet” is kezdeményezte, ugyanis augusztusban egy fiatalember az épület pincéjébe bemászott, és az ott talált ruhadarabokat a társának kiadta. Ahogy az akkori lapok írták: „suhancok” hatoltak be az ítélőtáblára. (Az igaz, hogy az épp az épület elé felállított alkalmi színház éjjeliőre észrevette őket, így kár nem keletkezett, az eset mégis rávilágított az épület biztonsági hiányosságaira.)³⁵

Az új bíróságon 19 bíró kezdett dolgozni, egy elnök, két tanácselnök vezetésével, két polgári és egy büntető-polgári tanácsban. Erdély Sándor az ítélőtáblai ítélkezésének megindulását követően alig egy évig volt elnök, ugyanis igazságügyi államtitkári kinevezést kapott, és később igazságügyi miniszterré nevezték ki. Utóda, Vörösmarty Béla az ítélőtábla második elnöke kinevezése után három évvel követte elődjét az államtitkári tisztségbe is. Ő

A Győri Királyi Ítélőtábla épülete korabeli képeslapon³¹

Vörösmarty Mihály fia és Deák Ferenc nevelt gyermeke volt, a Győri Ítélőtábla könyvtára az ő nevét viseli.³⁶

Az ítélőtábla a polgári és büntetőítélkezés mellett az 1871. évi VIII. törvénycikk alapján fegyelmi ügyekben is eljár. A törvény szerint ugyanis a táblák illetékességi területén lévő járásbírók és törvényszékek ítélő bírái tekintetében első fokon a királyi ítélőtábla fegyelmi bírósága járt el, amely öt táblai bíróból állt, elnöke a királyi ítélőtábla elnöke volt, akit akadályoztatása esetén a kinevezési sorrend szerinti tanácselnök helyettesített. Az ítélőtábla fegyelmi tanácsa ugyanakkor másodfokon járt el a törvényszékek fegyelmi bíróságainak azon ügyeiben, amelyek a bírósági hivatalnokok és szakértők kötelezettségeit bírálták el első fokon.³⁷ Az ítélőtábla fegyelmi bíróságának tagjait minden év január 15. napjáig a teljes ülésen sorshúzás alapján választották ki, egyúttal a rendes tagok mellé ugyanannyi póttag is kihúzásra került, akik a tagokat a sorshúzás sorrendjében helyettesítették. A bírák elleni fegyelmi eljárásokban a közvádlói feladatot az az ügyész gyakorolta, aki az adott fegyelmi bíróság mellett működött. Az ítélőtáblán mint elsőfokú fegyelmi bíróságon ez a személy a királyi főügyész volt.³⁸

Az 1891. évi XVII. törvény a kormányzati felügyeleti jogkört a bíróságokra ruházta.³⁹ Ebben a rendszerben megerősödött a bírósági elnökök szerepe a saját és alsóbb fokú bíróságok vonatkozásában. Az ítélőtáblák elnökei igazságügyi adminisztratív funkciókat is elláttak a területükön működő bíróságok tekintetében.

Az első világháborút lezáró trianoni béke után az ország területének és lakosságának nagy részét elvesztette,

ugyanakkor az ítélőtáblák közül is csak öt maradt az ország területén, Budapest, Debrecen, Győr, Szeged és Pécs székhellyel.

Az ítélőtáblákat a második világháború után felsőbíróságnak nevezték át, majd a *Magyar Népköztársaság Alkotmányának módosításáról* szóló 1950. évi IV. törvény 4. § (1) akként rendelkezett, hogy a felsőbíróságok és a főállamügyészségek 1950. évi december hó 31. napján megszűnnek. Ugyanezen szakasz (2) bekezdése az *Alkotmány* 36. és 39. §-ainak is új szöveget határozott meg. A törvény hatálybalépése után az *Alkotmány* 36. §-ának szövegezése a következő volt: „(1) A Magyar Népköztársaságban az igazságszolgáltatást a Magyar Népköztársaság Legfelsőbb Bírósága, a megyei bíróságok és a járásbírók gyakorolják. (2) A törvény az ügyek meghatározott csoportjaira nézve külön bíróságok létesítését is elrendelheti.” Az *Alkotmány* e rendelkezéséből következően megszűnt a kétfokú jogorvoslat, és a megyei bíróságok másodfokon hozott határozatai jogerőre emelkedtek, függetlenül azok tartalmától, és már az *Alkotmány* sem tartalmazta az ítélőtáblák, illetve felsőbíróságokra utalást.⁴⁰

Nem szorosan kapcsolódik témánkhoz, de megemlíten-dő, hogy az *Alkotmány* ekkortól hatályos 39. §-a szerint a Magyar Népköztársaságban a bírói tisztségeket választás útján töltötték be; a megválasztott bírák visszahívhatók voltak. A Legfelsőbb Bíróság bíráit ötévi időtartamra, a megyei bíróságok és járásbírók bíráit háromévi időtartamra választották. A Legfelsőbb Bíróság elnökét és bíráit az Országgyűlés választotta. A bírák működésükről választóiknak beszámolni voltak kötelesek. A megyei bí-

róságok és a járásbíróóságok bírának választásáról külön törvény rendelkezett.⁴¹

Az *Alkotmányt* is módosító törvény így nemcsak az ítélőtáblákat, illetve akkor már felsőbíróóságokat, és ezen ítélkezési szintet törölte el, hanem a bírák függetlenségét is jelentősen csorbította azzal, hogy mandátumukat határozott időre korlátozta, valamint visszahívhatóságukat is rögzítette. Nyilvánvalóan azért, hogy ha az akkori állami vezetésnek nem megfelelő döntéseket hozott egy bíró, annak elmozdítása ne okozhasson gondot még adminisztratív szinten sem.

Az ítélőtáblák ezt követően úgymond Csipkerózsika-álmukat aludták a 20. század végéig, 21. század elejéig.

4. A Győri Ítélőtábla „újjaszületése”

Már a rendszerváltást megelőzően felmerült a korábbi négyesintű bírósági szervezetrendszer helyreállítása, és ennek egyik fontos előfeltétele, a kétfokú rendes jogorvoslatnak az eljárásjogokban történő rögzítése is. Ez azonban, mint a Magyar Szocialista Munkáspárt Közpolitikai Bizottságának egy lehetséges elképzelése, ekkor még papíron maradt. 1987-ben került sor az első koncepciók kidolgozására, amelyeket mindenekelőtt az erősödő elégedetlenség és az ennek nyomán megjelent nagyobb politikai aktivitás indukált.⁴²

A rendszerváltáskor kitűzött alkotmányreform fő célkitűzése az volt, hogy egy „alapjaiban totalitárius diktatúra idővel (1972 után bizonyosan) tekintélyelvűvé »szelídült« formájának alkotmányba foglalt rendelkezései – és a valóságban még csak nem is annak megfelelően működő szervezetrendszere – helyébe a modern demokráciák jogállami szabályait (a hatalommegosztást, a jogegyenlőséget, a népképviselést elvét stb.) és egy ennek megfelelő államműködést léptessen.”⁴³ A legsürgősebb államszervezeti átalakítások mellett azonban a pártok választási programjaiba ekkor még nemigen fért bele hangsúlyosan az igazságszolgáltatás szervezeti átalakítása. Az Antall-kormánynak nem is volt konkrét elképzelése a bírósági szervezetrendszer átalakításáról,⁴⁴ de a kezdőlépések már a rendszerváltás utáni első években megtörténtek (némi emelkedett a bírói létszám, javultak a tárgyi feltételek, emelkedett a bírák illetménye, sőt, megjelent néhány, a bírói függetlenség irányába ható új szabály is, így például az, hogy a legfelsőbb bíróság elnökének megválasztásához kétharmados parlamenti többségre van szükség). E törekvések ellenére azt mondhatjuk, hogy nem annyira a jogalkotásban, sokkal inkább az Alkotmánybíróság döntéseiben jelent meg a „jogállamiság” és a „modern demokrácia” követelményeinek rögzítése.⁴⁵

Néhány év alatt azonban az igazságügyi politika kulcshelyreplőjé számára is világossá vált, hogy a reform életbevágó és elodázhatatlan. „Az új életviszonyok, a technológia fejlődése, az ügyszámok drasztikus növekedése és számos más tényező folytán azonban hamar nyilvánvalóvá vált, hogy az igazságszolgáltatás új rendszerében további, reformléptékű változásokra van szükség.”⁴⁶

A rendszerváltás után ugyanis a bűncselekmények száma drasztikusan emelkedett, ami együtt járt a büntetőbíróóságok ügyforgalmának emelkedésével, ugyanakkor a polgári perek száma is ugrásszerűen megnőtt a piacgazdaság kiépülésének következményeként. Ez azt is eredményezte, hogy a Legfelsőbb Bíróság, amely a megyei bíróságok előtt első fokon indult polgári és büntetőügyekben másodfokon járt el, valamint rendkívüli jogorvoslatokat is elbírált, rendkívül túlterhelte, az ott folyamatban lévő ügyek elintézési ideje extrém módon meghosszabbodott. Általánosságban megállapítható ugyanakkor, hogy nőtt a perérték, olyan pertípusok jelentek meg, amelyek korábban a bíróságok számára ismeretlenek voltak. Tömeges igény jelentkezett a bírói jogszolgáltatásra, amely miatt is az ügyérkezés is folyamatosan nőtt.⁴⁷

A mindennapi jogszolgáltatás tekintetében a reformokat két alapvető cél irányította. Az egyik a Legfelsőbb Bíróságnak a mielőbbi hatékony tehermentesítése volt, amely az 1990-es évek egyszerűen képtelen volt már eleget tenni kettős feladatának: a megszorodott számú fellebbezési ítélezésnek és a jogegység biztosításának. A legfelsőbb bírói fórum előtt hosszú évekig húzódó perek sokasága nem keltette az állampolgároknak a hatékony jogállami igazságszolgáltatás érzetét. A másik megoldandó feladat az elsőfokú ítélezés átalakítása, a helyi bíróságok és a megyei (törvényszéki) szint közötti hatásköri átszervezés volt, hiszen az elsőfokú ítélezésben ugyanúgy óriási restancia halmozódott fel, a jogkereső közönség az ügyek elhúzódására panaszkodott, az igazságügy-miniszter pedig a „szinte működésképtelen” jelzővel illette az elsőfokú fórumokat.⁴⁸

A szükséges törvényjavaslatok tényleges előkészítése 1996-ban, az 1099/1996. (X. 1.) Korm. határozat alapján kezdődött el, és a reformtörvények első tervezetei – viszonylag hosszú előkészítés után és gyakran módosuló formában – 1997 májusában kerültek az Országgyűlés elé. A határozat tartalmazta a négyesintű bírósági rendszer megteremtésének szükségességét, valamint a hatáskörök arányosabb elosztását a helyi és megyei bíróságok között. A cél az volt, hogy a Legfelsőbb Bíróság munkaterhe is csökkenjen, és így az jobban elláthassa a jogalkalmazás egységét biztosító feladatát.⁴⁹

Az ítélőtáblák létrehozásának szükségességét ebben a helyzetben egyik párt sem vitatta, hiszen az megfelelt a magyar közjogi hagyományoknak, és áttekinthetővé, szellősebbé tette a bírósági fórumrendszert. Azonban már a törvényjavaslat benyújtásakor éles vita folyt, hogy az ítélőtáblák mikor és hol kezdjék meg működésüket. Végül a kormánytöbbség a viták ellenére is kitartott a reform mellett, és az Országgyűlés a nyáron elfogadta az ítélőtáblák felállításáról szóló 1997. évi LXIX. törvényt. A szervezeti átalakítás első elfogadott jogszabálya szerint öt ítélőtábla kezdte volna meg működését két lépcsőben: 1999. január 1-től és legkésőbb 2003. január 1. napjától.⁵⁰

A minisztérium elkezdte az átalakítás előkészítését. Az ítélőtáblák elhelyezésénél – éppúgy, mint a dualizmus időszakában – a következő szempontok voltak elsődlegesen figyelembe veendőek: mérlegelni kellett a várható ügyforgalmat, a táblabíróság illetékességi területéhez tartozó

bíróságok helyzetét a bírói létszám, a munkateher és a bírói utánpótlás szempontjai alapján, továbbá a táblabíróság megközelíthetőségét, végül a tárgyi feltételek biztosítását „a helyi közigazgatási szervekkel való együttműködés eredményeként”. Ez utóbbi kategóriába tartozott a hivatalos bírósági épület, valamint a szükséges (bírói) lakások biztosítása. Az Igazságügyi Minisztérium Bírósági Igazgatási Főosztályának 46.129/1997/3. IM. számú irata szerint 1997-ben Győr-Moson-Sopron megyében összesen 68 bírói, továbbá öt titkári és 12 fogalmazói álláshely volt engedélyezve. A későbbi tábla illetékességi területéhez tartozó Komárom-Esztergom megyében közel ugyanennyi (66 bírói, nyolc titkári és 15 fogalmazói), Vas megyében ugyanekkor 45 bírói, négy titkári és tíz fogalmazói hely volt, Veszprém mint a leendő tábla legnagyobb megyei bíróságán 72 bíró mellett négy titkár és 14 fogalmazó dolgozott, végül Zala megyében 65 bíró, négy titkár és 14 fogalmazó volt az engedélyezett létszám. (Az országban ekkor összesen 2333 bírói álláshely volt rendszeresítve.)⁵¹

Az Igazságügyi Minisztérium Műszaki Főosztálya az ország nyugati régiójában Győr, Kőszeg, Zalaegerszeg, Veszprém, Kaposvár és Pécs lehetőségeit – és a városok vállalásait – tekintette át 1997 februárjában, és az előkészítés körében a minisztérium részletes prognózist készített a várható ügyszámokról is. Az ítéletáblai székhelynek jelentkező tizenegy várost azonban a kormány sokallotta, hiszen a hajdani 11 tábla „Nagy-Magyarországon,” az 1997-eshez képest háromszor akkora országterületen működött.

Győr vonatkozásában a jelentés határozott megállapítása volt, hogy a Győr Megyei Jogú Város Önkormányzata által felajánlott 1402 m²-es, barokk műemlék épület „nem alkalmas a kívánt nagyságrendű táblabíróságnak”. Indokolásként azt hozták fel, hogy az épület teljes felújításra szorul, igen rossz műszaki állapotban van, a felújítás költségei pedig elérnék egy új épület megépítésének költségeit. Mindezek miatt a javaslat a pályázó városok közül – ebben a fázisban még – az utolsó helyre sorolta Győr városát.⁵²

Ekkoriban a győri lehetőségeknek messze előtte járt Kőszeg ajánlata, mivel itt – bár éppúgy egy alkalmatlan és átalakításra szoruló (korábbi gyermeküdülőként használt) épületet ajánlottak fel – az önkormányzat szolgálati lakások rendelkezésre bocsátását is kilátásba helyezte. Megelőzte Zalaegerszeg is, ahol a megyei bíróságtól körülbelül 150 méterre lévő, két épületből álló, összesen 2530 m²-es ingatlant ajánlott fel a város térítésmentesen a táblabíróság céljaira.⁵³

Éles váltást jelentett az igazságügyi reform dolgában az 1998-as év, amikor komolyan felmerült az ítéletáblák felállításának elhalasztása. Bár ilyen sem az 1998-as választási kampányban, sem a választásokon győztes pártok által alakított kormány programjában nem szerepelt, a kormány 1998 őszén egyre aktívabban kezdett foglalkozni az igazságügyi szervezeti reform elhalasztásának gondolatával – előbb egy évre, majd határozatlan időre. Az Országgyűlés végül nem is önálló törvényben döntött az ítéletáblák felállításának elhalasztásáról, hanem 1998. de-

cember 8-án elfogadta azt az igazságügyi salátatörvényt, amelynek utolsó szakasza alapján az egy évvel azelőtt született törvény hatályát veszítette.⁵⁴ Az ország gazdasági helyzetére hivatkozással a kormány később olyan törvényjavaslatot nyújtott be az Országgyűlésnek, amely egy ítéletábla felállításáról rendelkezett volna. A kormány javaslata alapján az országgyűlési többség megszavazta az 1999. évi CX. törvényt, amely értelmében az Országos Ítéletábla 2003. január 1. napján kezdte volna meg a működését Budapest székhellyel úgy, hogy illetékessége az ország egész területére kiterjedt volna.⁵⁵

Az ítéletáblák felállításának elhalasztásáról is rendelkező 1998. évi LXXI. törvénnyel szemben indítvány érkezett az Alkotmánybírósághoz, amely alapján a testület a már – történeti visszatekintése kapcsán említett – határozatában megállapította, hogy az Országgyűlés mulasztásban megnyilvánuló alkotmányellenességet idézett elő azzal, az 1999. évi CX. törvényben nem írta elő több ítéletábla létrehozását a bírósági szervezeten belül, hanem csak egy, az egész ország területére kiterjedő illetékességgű, budapesti székhelyű Országos Ítéletábla létrehozataláról rendelkezett.⁵⁶

Ezt követően a kormány benyújtotta az Országgyűlésnek a T/186. számon iktatott javaslatát, amely alapvetően a korábbi tervekben is szerepelt első három tábla felállításáról, Budapestről, Szegedről és Pécsről szólt. Ahogyan Toller László érvelt, azért, mivel e városokban áll minden készen az ítéletáblák fogadására. A másik két város nem szerepelt a tervezetben, az előterjesztő szavaival élve azért, mert „még két évet adunk egy még jobb előkészítéshez Debrecen és Győr mint táblabírósági központ megvalósítására.”⁵⁷ Végül számos módosító indítvány hatására alakult úgy, hogy a 2002. évi XXII. törvény öt ítéletábla felállításáról rendelkezett: 2003. július 1. napjától kezdődő ítélezéssel, Budapest, Szeged, Pécs székhellyel, míg 2005. január 1. napjától kezdődő ítélezéssel Győr és Debrecen⁵⁸ székhelyekkel.⁵⁹

A Győri Ítéletábla első elnökévé az Országos Igazságszolgáltatási Tanács dr. Havasiné dr. Orbán Máriát, a Győr-Moson-Sopron Megyei Bíróság akkori elnökét nevezte ki 2004. július 1. napjától, akinek feladata volt az ítéletáblai ítélezés győri elindítása.

5. Az új tábla mindennapjai

2005. január 1. napján a Győri Ítéletábla ideiglenes helyen kezdte meg működését a Győr, Árpád út 2. szám alatti épületben, amely a Győri Városi Bírósággal egy épületkomplexumban volt. Az Ítéletábla az épület negyedik emeletét foglalta el, de voltak irodái az épület más szintjein is. Összesen négy tárgyalóterem állt a táblabírák rendelkezésére.⁶⁰

Az Ítéletábla létszámát ekkor 52 főben határozták meg, amelyből 16 volt bíró (elnök, elnökhelyettes, két kollégiumvezető, két polgári és egy büntető tanácselnök).⁶¹

Győr Megyei Jogú Város a korábban említett barokk épület alkalmatlanságának megállapítása után térítésmentesen felajánlotta a Győr, Domb utcában lévő építési

telket, továbbá vállalta a tervező kiválasztására az országos nyilvános tervpályázat lebonyolítását. A tervpályázat nyertese a pécsi székhelyű Horváth és Patartics Építész Iroda Kft. lett, a kiviteli tervek 2004. év végére készültek el. Az építkezésre a kivitelezővel a szerződés 2005. novemberi határidővel került megkötésre. A folyamatos késedelem miatt a kivitelezési határidőt később 2006 márciusára módosították, de az épület a módosított határidőre sem készült el, annak átvételére csak 2006. július 21-én került sor. Az ítélezési munka 2006. augusztus végén kezdődött az új épületben.⁶²

Az Ítéltábla illetékességi területe Komárom-Esztergom, Győr-Moson-Sopron, Veszprém, Vas és Zala megyékre terjedt ki. E megyék lakossága körülbelül 1,6 millió fő, területe 18 055 km² volt.

Az ítéltábla fellebbviteli bírósággént járt el másodfokú fórumként a megyei bíróságok előtt indult ügyekben. Ez 2006. július 1. napjától megváltozott, miután büntető ügyszakban a 2006. évi LI. törvény bevezette a harmadfokú eljárás lehetőségét.⁶⁴ A módosító törvény indokolása szerint, bár az egyfokú jogorvoslat az alkotmányos, európai uniós és emberi jogi elvárásoknak is megfelelt, vitatható, hogy az ítéltáblák felállítása dacára is az egyfokú jogorvoslati rendszer fenntartása mellett képes-e a Legfelsőbb Bíróság jogegységesítő funkcióját érdemben ellátni, miután csak rendkívüli jogorvoslatokat bírál el, illetve jogegységi határozatokat hoz. Ugyanakkor a helyi bíróságok által elbírált ügyek is csak a megyei bíróságokra juthattak el rendes jogorvoslat keretében, így az ítéltáblák egy-egy

régióra kiterjedő jogegységesítési hatása sem érvényesült. A másodfellebbezésre azonban csak meghatározott feltételek mellett biztosított lehetőséget: akkor, ha a másodfokú bíróság a büntetőjog szabályainak megsértésével az elsőfokú bíróságtól eltérően döntött a vádlott bűnösségéről, vagyis olyan vádlott bűnösségét állapította meg, vagy kényszergyógykezelését rendelte el, akit az elsőfokú bíróság felmentett, vagy vele szemben az eljárást megszüntetett, illetve az első fokon elítélt vádlottat felmentette, vagy vele szemben a büntetőeljárást megszüntette.⁶⁵

A Győri Ítéltábla első évét követően az egy tanácsra jutó folyamatban lévő büntető ügyek száma itt volt a legmagasabb az országban, és a polgári ügyérkezés is a tervezettnél nagyobb mértékű volt.

Az ítéltáblák illetékességi területének kialakítása során a várható ügyforgalom tekintetében az előzetes vizsgálatok úgy ítélték meg, hogy az ügyérkezés volumene a Győri Ítéltáblán a Pécsi Ítéltáblához hasonlóan alakul majd, azt legfeljebb kis mértékben haladja meg. Ennek megfelelően az engedélyezett bírói létszám tekintetében nem volt lényeges különbség: Pécsen a működés megkezdésekor 15, Győrött pedig 16 ítéltáblai bírói álláshely rendszeresítésére került sor. A Pécsi Ítéltáblán a bírói létszám ezután nem változott, a Győri Ítéltáblán ugyanakkor 18 főre emelkedett az engedélyezett létszám.

A két ítéltábla érkezési adatai szerint 2009-ben a Győri Ítéltáblára csaknem kétszer annyi fellebbezést terjesztettek fel, mint Pécsen (1981-et, illetve 996-ot). Ez az arány az előző két évben is hasonló volt.⁶⁶

A Győri Ítéltábla épülete napjainkban⁶³

Az OIT ügyforgalmi elemzése szerint a Zala Megyei Bíróság áthelyezésével az ügyeloszlás szinte teljesen kiegyenlítődne, mivel a Győri Ítéltábla peres és nem peres ügyérkezése 3/4-ére csökkenne, a Pécsi Ítéltábláé pedig másfélszeresére nőne. Sőt, az adatok tanúsága szerint a Pécsi Ítéltáblára érkező ügyek száma kis mértékben még meg is haladná a Győri Ítéltábla ügyérkezését. Az illetékességi terület megváltoztatásával az ítéltáblákhoz tartozó megyék lakosságának száma is közeledne egymáshoz. Az akkori szabályozás alapján 2009-ben 952 982 fő élt a Pécsi, 1 673 024 fő a Győri Ítéltábla illetékességi területén, amely a Zala Megyei Bíróság áthelyezése esetén a Pécsi Ítéltábla vonatkozásában 1 243 186-ra, a Győri Ítéltábla tekintetében 1 382 820-ra módosulna. Ugyanez a tendencia lehet megfigyelhető a regisztrált gazdasági szervezetek számát illetően, a változás esetén mintegy 200 ezer lesz ezen szervezetek mennyisége a Győri és a Pécsi Ítéltábla illetékességi területén is.⁶⁷

Az ügymennyiség kiegyenlítése érdekében a bíróságok elnevezéséről, székhelyéről és illetékességi területének meghatározásáról szóló 2010. évi CLXXXIV. törvény 2011. március 1. napjától kezdődő hatállyal a Zala Megyei Bíróságot a Pécsi Ítéltábla illetékessége alá helyezte. A törvény indokolása szerint a Zala Megyei Bíróságnak a Pécsi Ítéltábla illetékességi területéhez csatolását az OIT Hivatala ügyforgalmi elemzése indokolta.

A Győri Ítéltábla illetékességi területének újabb változására 2017. január 1. napjától került sor, amikor a Székesfehérvári Törvényszék, így Fejér megye került a Győri Ítéltábla illetékességi területéhez,⁶⁸ ami jelentős ügyérkezés-növekedéssel járt.

A hatásköri változásokat nem részleteznénk az elmúlt évekből, csak azt emelnénk ki, hogy 2020. április 1. napjától a munkaügyi ügyek másodfokú elbírálása is az ítéltáblán történik,⁶⁹ így a polgári és büntető ügyszak mellett munkaügyi ügyszak, illetve Munkaügyi Kollégium is létrejött a Győri Ítéltáblán.

Az illetékességi változásokat követően a Győri Ítéltáblára az elmúlt években a Székesfehérvári Törvényszék-

ről érkezett a legtöbb ügy, az ügyek több mint negyede, amelyet a rendszerint a Győri Törvényszékről felterjesztett ügyek követtek.⁷⁰

A felterjesztett és befejezett peres és peren kívüli ügyek több mint 90%-a mind civilisztikai, mind büntető ügyszakban kevesebb, mint fél éve volt folyamatban a befejezéskor, így az időszerű ítélkezés követelményének a Győri Ítéltábla eleget tesz.

Az ítéltábláknak – szemben a 19. századi megoldással – a jelen szabályozás mellett nincs igazgatási hatáskörük a törvényszékek felett, de a Győri Ítéltábla igyekszik szorosra fűzni a szakmai kapcsolatait az illetékességi területén lévő törvényszékekkel. Az ítéltábla kollégiumának tagjai a törvényszékek kollégiumvezetői és a kollégium tagjává választott bírák, míg a munkaügyi kollégiumnak valamennyi, az illetékességi területen ítélkező munkaügyi bíró. Az ítéltábla kollégiumvezetői a regionális jogegység érdekében részt vesznek a törvényszékek kollégiumi ülésein. A bírósági szervezeti törvény az ítéltábla elnökének kötelezettségévé teszi a bírák és igazságügyi alkalmazottak képzésének régiós koordinálását, ezért az éves képzési terveket az ítéltábla a törvényszékekkel együttműködve alakítja ki. Ezen túlmenően a bírák kiválasztásában is van szerepe az ítéltáblának, hiszen a bírói álláshelyre pályázók meghallgatását és pontozását végző törvényszéki bírói tanácsokba két főt delegál az ítéltábla elnöke, akik ugyanolyan jogkörökkel szavaznak, mint a bírói tanácsok tagjai.⁷¹

Az ítéltáblák alapításának rövid bemutatása és a működésre utalás mellett megállapítható, hogy az elmúlt két évtizedben az ítéltáblák, így a Győri Ítéltábla is, viszszatérve a magyar közjogi hagyományokhoz, újra gyökeret eresztettek az igazságszolgáltatási rendszerben. Másodfokon (illetve harmadfokon) eljárva a legbonyolultabb és legnagyobb tárgyi súlyú büntető és civilisztikai ügyeket bírálják el, figyelemmel a Kúria megváltozott szerepére is, amely az ítéltáblák működése révén legfőbb feladatának az országos jogegység biztosítását tekinti.⁷²

BALOGH, JUDIT – SZÉPLAKI, LÁSZLÓ

Ungarische Judikatur in Oberstufe im 19. und 21. Jahrhundert. Beispiele der Tafelgerichte zu Győr (Zusammenfassung)

Am 1. Januar 2025 ist es 20 Jahre her, dass die Gerichte dritten Instanz (sog. „Ítéltábla“ bzw. „Tafel“) in Győr und Debrecen eröffnet wurden. Damit wurde die seither bestehende Gerichtsorganisation in Ungarn, bestehend aus Amtsgerichten (früher Stadtgerichte), Landgerichten (früher Komitatsgerichte), Tafelgerichten und der Kurie, wieder vervollständigt. Das Jubiläum bietet Gelegenheit und Anlass, zurückzublicken und den Prozess der Einrichtung der Tafelgerichte zu beschreiben, diesmal in Bezug auf die Einrichtung des Berufungsgerichts in Győr. Die Studie versucht, eine Parallele zwischen dem Prozess der Gründung der Gerichte im 19. und 21. Jahrhundert zu ziehen.

In der ersten Hälfte der Studie werden die Zentralisierungsbestrebungen der Periode des Neoabsolutismus, dann die Dezentralisierungsprozesse der Dualismus (Doppelmonarchie), die politischen Kämpfe um die Ansiedlung des Gerichts in Győr (vor allem gegen die Befürworter von Sopron und Szombathely) und auch die alltägliche Arbeit des sog. königlichen Tafels beleuchtet. In der zweiten Hälfte der Abhandlung wird der Prozess der Reorganisation der höheren Gerichtsbarkeit beschrieben, der nach 1949 in einen 50-jährigen Dornröschenschlaf gefallen war. Wie die Studie zeigt, es geschah mit einer sehr schwankenden Intensität. Es wurden die Kämpfe der politischen Kräfte und die ver-

fassungsrechtlichen Untersuchungen ebenso erörtert. Im Kontext der Geschichte des 20. Jahrhunderts beschreiben die Autoren den Kampf von Győr und Kőszeg um die Wiedererrichtung des Tafelgerichts und fassen dann

einige Erfahrungen der Judikatur dieses Gerichts im 21. Jahrhundert zusammen – in Bezug auf die territoriale und sachliche Zuständigkeit, Fallzahlen und andere Aspekte.

BALOGH, JUDIT – SZÉPLAKI, LÁSZLÓ

Hungarian Judicature in the 19th and 21st Centuries. Examples of the Court of Appeal in Győr

(Abstract)

1 January 2025 marks the 20th anniversary of the opening of the Court of Appeal (so-called “Ítéltábla” or “Table”) in Győr and Debrecen. were opened in Győr and Debrecen. This completed the existing court organisation in Hungary, consisting of district courts (formerly municipal courts), regional courts (formerly county courts), regional courts of appeal and the Curia. The anniversary provides an opportunity and occasion to look back and describe the process of establishing the courts of third instance, this time in relation to the establishment of the Court of Appeal in Győr. The study attempts to draw a parallel between the process of establishing the courts in the 19th and 21st centuries.

The first half of the study examines the centralisation efforts of the neo-absolutist period, then the decentralisation

processes of dualism (the Austro-Hungarian Monarchy), the political struggles for the establishment of the court in Győr (especially against the supporters of Sopron and Szombathely) and also the day-to-day work of the so-called Royal Table. The second half of the treatise describes the process of reorganising the higher judiciary, which had fallen into a 50-year slumber after 1949. As the study shows, it happened with a very fluctuating intensity. The struggles of the political forces and the constitutional investigations were also discussed. In the context of the history of the 20th century, the authors describe the struggle of Győr and Kőszeg to re-establish the Court of Appeal and then summarise some of the experiences of this court’s jurisprudence in the 21st century – in terms of territorial and subject matter jurisdiction, case numbers and other aspects.

Jegyzetek

- ¹ 1848. évi III. törvényekről független magyar felelős ministerium alakításáról. 27. §. Vö. BALOGH Judit: Mozaikok a Berettyóújfalui Királyi Járásbíróság történetéből (1872–1949). In MEGYERI-PÁLFFI Zoltán (szerk.): *A jogszolgáltatás története Berettyóújfaluban*. Debrecen, 2017. Debreceni Törvényszék, 45. p.; BÓDINÉ BELIZNAI Kinga: A Kúria szervezete és működése (1723–1868). In BÓDINÉ BELIZNAI Kinga – MEGYERI-PÁLFFI Zoltán (szerk.): *300 éves a Kúria*. Budapest, 2023. Kúria, 24. p., STIPTA István: *A magyar bírósági rendszer története*. Debrecen, 1998. Multiplex Media–Debrecen University Press, 108. p.
- ² 1848. évi XVIII. törvényekről sajtótörvény. 17. §.
- ³ KÉPESSY Imre: *Az Országbírói Értekezlet története és öröksége*. (Jogtörténeti Értekezések 61.) Budapest, 2023. Gondolat Kiadó, 33–34. p.
- ⁴ SZABÓ Mátyás: A bírói szervezet változásai Győrben és a vármegyében a szabadságharc bukását követő évtizedekben (1849–1871). In MOLNÁR Andrea – SZÉPLAKI László (szerk.): *Tanulmányok a győri felsőbíráskodás történetéből a XIX–XX. század fordulóján*. Győr, 2019. Győri Ítéltábla, 9–29. p.
- ⁵ Részletesen l. KÉPESSY 2023. 45–53. p.
- ⁶ Különösen l. KÉPESSY 2023. 111–112. p.
- ⁷ Horvát Boldizsár igazságügy-miniszter 1867. február 25-én kelt országgyűlési előterjesztése. Vö. Ministeri előterjesztés 1867. febr. 25-ről, a sajtóügyben. In *Magyar sajtójogi szabályok 1867–1914*. (Az NMHH gyűjteménye) 1–2. p. https://nmhh.hu/dokumentum/192008/Magyar_sajtójogi_szabalyok_18671914.pdf.
- ⁸ Horvát Boldizsár 1867. május 4-i és május 17-i igazságügy-miniszteri rendelete az esküdtisékek felállításáról. In *Magyar sajtójogi szabályok 1867–1914*. (Az NMHH gyűjteménye) 4–15. p. https://nmhh.hu/dokumentum/192008/Magyar_sajtójogi_szabalyok_18671914.pdf.
- ⁹ Igazságügyministeri rendelet az ideiglenesen felállítandó „királyi vegyes bíróságok” tárgyában. Kelt Pesten, 1869. május 12-én. *Magyarországi Rendeletek Tára*. 1869. 519–521. p., ANTAL Tamás:

- Adalékok a vegyes bíróságok történetéhez. *Debreceni Szemle*, 2003. 4. sz. 547–548. p.; HIDVÉGI Márta: A magyar bíróságok rövid története, a bírósági szervezet kialakulása az 1800-as évektől. In LÁBADY Tamás – DÉCSEI Katalin (szerk.): *A táblabírószékekről. A Pécsi Ítéltábla*. Pécs, 2004. Pécsi Ítéltábla, 17–44. p.
- ¹⁰ BALOGH Judit: A bírák jogállása az állami (királyi) bíróságokon. In BÓDINÉ BELIZNAI Kinga – MEGYERI-PÁLFFI Zoltán (szerk.): *300 éves a Kúria*. Budapest, 2023a. Kúria, 171–182. p.
- ¹¹ Vö. STIPTA 1998. 132. p.; MEGYERI-PÁLFFI Zoltán: Az 1871. évi XXXI. törvényekről megjelenésének 150. évfordulójára. *JOG.történet*. Az MTA–ELTE Jogtörténeti Kutatócsoport (ELKH) blogja. 2021. június 21. <http://mtajogtortenet.elte.hu/blog/megyeri-palffi-zoltan-1871-xxxi-tc>.
- ¹² ANTAL Tamás: *Törvénykezési reformok Magyarországon (1890–1900). Ítéltáblák, bírói jogviszony, esküdtisék*. Szeged, 2006. Csongrád Megyei Levéltár, 12. p.; ANTAL Tamás: *Szilágyi Dezső és műve*. Szeged, 2016. Iurisperitus Kiadó; ANTAL Tamás: *A Szegedi Királyi Ítéltábla története 1890–1914 között*. Szeged–Budapest, 2014. OBH MIA – Szegedi Ítéltábla, 15. p.
- ¹³ ANTAL 2006. 18. p.
- ¹⁴ Sarusi Kiss Béla (szerk.): *„Tradíció és megújulás” A Budapesti Királyi Ítéltábla története 1891–1950*. Budapest, 2020. Fővárosi Ítéltábla, 12–13. p.
- ¹⁵ Biczó Zsolt: *A Győri Ítéltábla története*. Győr, 2007. Győri Ítéltábla, 15. p.
- ¹⁶ Uo. 30. p.
- ¹⁷ ANTAL 2014. 15. p.
- ¹⁸ A Függetlenségi és 48-as párt nevében szolt a tervezethez Polónyi Géza a Képviselőház 1890. május 2-i ülésén. *Képviselőházi napló*. (KN) 1887–1891. XVIII. k. 15–24. p. A konkrét javaslat a 18. oldalon található, vö. továbbá Biczó 2007. 30. p.
- ¹⁹ KN 1887–1891. XVIII. k. 63–67. p. Az idézet a 67. oldalon. Vö. ANTAL 2006. 31. p.

- ²⁰ Ziskay Antal dr. később, 1900 és 1920 között, a Győri Ügyvédi Kamara elnöke, majd örökös díszelnöke volt. Munkásságáról részletesen I. HORVÁTH Sándor Domonkos: *A győri és a soproni ügyvédi kamara története 1875–2014*. Győr, 2016. Dr. Kovács Pál Megyei Könyvtár és Községi Tér, 76–113. p.
- ²¹ KN 1887–1891. XVIII. k. 70–75. p., vö. Biczó 2007. 31–38. p.
- ²² Nagy István 1890. május 6-i hozzászólása: KN 1887–1891. XVIII. k. 83–84. p.
- ²³ Fabiny Teofil május 5-én szólott hozzá: KN 1887–1891. XVIII. k. 67–70. p.
- ²⁴ Bolgár Ferenc 1890. május 6-i hozzászólása: KN 1887–1891. XVIII. k. 92–93. p.
- ²⁵ Hannibal József rövid riposztot adott Goda Béla Sopron ellen felhőzött, Bach-korszakbeli évére, és Győr ellenében Sopront támogatta. KN 1887–1891. XVIII. k. 95–96. p.
- ²⁶ Goda Béla rövid – ám derűtséget kiváltó – hozzászólása az 1890. május 6-i ülésnapon hangzott el. KN 1887–1891. XVIII. k. 93–94. p.
- ²⁷ Biczó 2007. 21. p.
- ²⁸ 1890. évi XXV. törvénycikk *a kir. ítélőtáblák és kir. főügyészségek szervezéséről*. 1. §.
- ²⁹ Biczó 2007. 40. p.
- ³⁰ SELMECZI-KOVÁCSNÉ DANCSECZ Mónika: A bírósági szervezet kiépülése Győrben a XIX. század végén XX. század elején. In MOLNÁR Andrea – SZÉPLAKI László (szerk.): *Tanulmányok a győri felsőbíráskodás történetéből*. Győr, 2019. Győri Ítélőtábla, 64. p.
- ³¹ Kép forrása: MNL GyMSMGyL XXXII. 3.
- ³² SELMECZI-KOVÁCSNÉ DANCSECZ 2019. 57. p.
- ³³ Győr Megyei Jogú Város Levéltára IV. 1402. c. Győr thj. város tanácsának iratai. Ügyviteli iratok. 1890. XII. 513. és SELMECZI-KOVÁCSNÉ 2019. 60. p.
- ³⁴ Uo. 58–60. p.
- ³⁵ Győr Megyei Jogú Város Levéltára IV. 1402. c. Győr thj. város tanácsának iratai. Ügyviteli iratok. 1876. II. 14. és SELMECZI-KOVÁCSNÉ 2019. 58. p.
- ³⁶ Biczó 2007. 66., 73. p.
- ³⁷ 1871. évi VIII. törvénycikk *a bírák és bírósági hivatalnokok felelősségéről*. 32. és 34. §.
- ³⁸ SZÉPLAKI László: *A bírák fegyelmi felelőssége a XIX. és a XX. század fordulóján a Győri Királyi Ítélőtábla mint elsőfokú fegyelmi bíróság döntéseinek tükrében*. In MOLNÁR Andrea – SZÉPLAKI László (szerk.): *Tanulmányok a győri felsőbíráskodás történetéből*. Győr, 2019. Győri Ítélőtábla, 69. p.
- ³⁹ 1891. évi XVII. törvénycikk *a bírói és ügyészi szervezet módosításáról*. 2. §.
- ⁴⁰ STIPTA 1998. 168–169. p.; MEGYERI-PÁLFFI Zoltán: Névváltoztató bíróságok és a népköztársasági bírósági szervezet kialakítása (1945–1954). In BARNÁ ATTILA – BATHÓ GÁBOR – DELI GERGELY – PERES ZSUZSANNA – PÓKECZ KOVÁCS ATTILA (szerk.): *Laudator temporis acti. Ünnepi tanulmányok a 65 éves Horváth Attila tiszteletére*. Budapest, 2024. Ludovika Egyetemi Kiadó, 485–489. p.
- ⁴¹ PERES ZSUZSANNA: A bírói függetlenség felszámolása (1945–1989). *Kúriai Döntések*, 2023. 5. sz. 952–967. p. és BALOGH 2023a. 180–181. p.
- ⁴² SZILÁGYI Péter: A magyar igazságszolgáltatás átalakulása. In JAKAB ANDRÁS – TAKÁCS PÉTER (szerk.): *A magyar jogrendszer átalakulása 1985/1990–2005*. I. k. Budapest, 2007. Gondolat–ELTE ÁJK, 207. p.
- ⁴³ BALOGH Judit: A bírói függetlenség intézményes garanciarendszerének újraépítése a rendszerváltás után (1989–2011). In BÓDINÉ BELIZNAI KINGA – MEGYERI-PÁLFFI ZOLTÁN (szerk.): *A bírói függetlenség intézményes garanciái*. Budapest, 2023. Kúria, 153. p.
- ⁴⁴ FLECK Zoltán: *Bíróságok mérlegen*. Budapest, 2008. Pallas Kiadó Kft., 60. p.
- ⁴⁵ Pl. 11/1992. (III. 5.) AB határozat. *ABH* 1992. 77, 80. p.
- ⁴⁶ Dr. Szili Katalin, az Országgyűlés elnökének köszöntőlevele. In KUBOVICSNÉ DR. BORBÉLY ANETT – DR. VIRÁNYI ANDRÁS (szerk.): *Az igazságszolgáltatás reformjának tíz éve*. Budapest, 2008. Az Országgyűlés Alkotmányügyi, igazságügyi és ügyrendi bizottsága, 7. p.
- ⁴⁷ BALOGH Judit: Az 1997-es igazságszolgáltatási reform és a Győri Ítélőtábla létrehozása. In MOLNÁR ANDREA – SZÉPLAKI LÁSZLÓ (szerk.): *Tanulmányok a Győri Ítélőtábla 20 éves évfordulójára*. Győr, 2024. Győri Ítélőtábla, 9–29. p.
- ⁴⁸ (ROZGICS): Európai jogharmonizáció. *Új Magyarország*, 1997. (január 9.) 7. sz. 4. p.
- ⁴⁹ 49/2001. (XI. 22.) AB határozat. *ABH* 2001. 351–352. p.
- ⁵⁰ 1997. évi LXIX. törvény *az ítélőtáblák székhelyének és illetékességi területének megállapításáról*. 1–2. §.
- ⁵¹ Debreceni Ítélőtábla Irattára. Elnöki iratok. Igazságügyi Minisztérium Bírósági Igazgatási Főosztály 46.120/1997. IM. és 46.129/1997/3. IM. sz. *Tájékoztató az ítélőtáblák területi elhelyezéséről és bírói létszámáról*. 1997. március 14. 1. p.
- ⁵² Debreceni Ítélőtábla Irattára. Elnöki iratok. IM Műszaki Főosztály 82.027/1997/3. Feljegyzés dr. Vastagh Pál miniszter úr részére. Tárgy: Javaslatok ítélőtáblák létesítésére. 1. és 3. p. (Kiemelés az eredeti szövegben.)
- ⁵³ Uo. 2–3. p.
- ⁵⁴ 1998. évi LXXI. törvény *az igazságszolgáltatással kapcsolatos egyes törvények módosításáról*. 6. §.
- ⁵⁵ 1999. évi CX. törvény *az Országos Ítélőtábla székhelyének és illetékességi területének megállapításáról, valamint az igazságszolgáltatás működését érintő egyes törvények módosításáról*. 1. §.
- ⁵⁶ 49/2001. (XI. 22.) AB határozat. *ABH* 2001. 351–352. p.
- ⁵⁷ Dr. Toller László képviselő hozzászólása a törvénytervezet általános vitájában, 2002. június 18., 9. ülés. 255. felszólalás. Országgyűlési napló ciklusonkénti adatai. Országgyűlés. *Parlament.hu*.
- ⁵⁸ A Debreceni Ítélőtábla történetéhez I. BALOGH Judit A felsőbíráskodás megszervezése Debrecenben. *Jogtörténeti Szemle*, 2017. 1–2. sz. 57–63. p.; MEGYERI-PÁLFFI Zoltán: Ítélőtáblák és épületek Debrecenben egykor és napjainkban... In SZILÁGYINÉ DR. KARSAI ANDREA (szerk.): *15 éves a Debreceni Ítélőtábla épülete*. Debrecen, 2021. Debreceni Ítélőtábla, 10–12., 28–33. p.
- ⁵⁹ 2002. évi XXII. törvény *az ítélőtáblák és a fellebbviteli ügyészi szervek székhelyének és illetékességi területének megállapításáról*. 1. §.
- ⁶⁰ Győri Ítélőtábla Irattára. A Győri Ítélőtábla elnökének 2005. évi beszámolója.
- ⁶¹ Uo.
- ⁶² Győri Ítélőtábla Irattára. A Győri Ítélőtábla elnökének 2006. évi beszámolója. Az ünnepélyes épületátadásra 2006. november 17-én került sor. Biczó 2007. 142–143. p.
- ⁶³ Kép forrása: Patarics Zoltán felvétele, 2006. Győri Ítélőtábla.
- ⁶⁴ 2006. évi LI. törvény *a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény módosításáról*. 6. §.
- ⁶⁵ SZÉPLAKI László: *Harmadfokú büntetőeljárások a Győri Ítélőtábla első két évtizedében*. In MOLNÁR ANDREA – SZÉPLAKI LÁSZLÓ (szerk.): *Tanulmányok a Győri Ítélőtábla 20 éves évfordulójára*. Győr, 2024. Győri Ítélőtábla, 30–60. p.
- ⁶⁶ Győri Ítélőtábla Irattára. Elnöki iratok.
- ⁶⁷ A bíróságok elnevezéséről, székhelyéről és illetékességi területének meghatározásáról szóló 2010. évi CLXXXIV. törvény indokolása.
- ⁶⁸ 2016. évi LXVII. törvény *Magyarország 2017. évi központi költségvetésének megalapozásáról*. 96. § 2. melléklet 2.
- ⁶⁹ 2019. évi CXXVII. törvény *az egyes törvényeknek az egyfokú járási hivatali eljárások megteremtésével összefüggő módosításáról*. 64. §
- ⁷⁰ Győri Ítélőtábla Irattára. A Győri Ítélőtábla elnökének 2023. és 2024. évi beszámolója.
- ⁷¹ 2011. évi CLXI. törvény *a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról rendelkező*. 148. § (1) bekezdés.
- ⁷² *Magyarország Alaptörvénye* (2011. április 25.). 25. cikk.

